

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”**

МЕДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра анатомії людини та гістології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан стоматологічного факультету

Євген КОСТЕНКО

доктор медичних наук,
професор закладу вищої освіти

«30» червня 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОК 19. «Патоморфологія»**

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	22 „Охорона здоров’я“
Спеціальність	221 „Стоматологія“
Освітня програма	Стоматологія
Статус дисципліни	обов’язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «**Патоморфологія**» для здобувачів вищої освіти галузі **22 «Охорона здоров'я»**, спеціальності **221 «Стоматологія»**, освітньої програми «Стоматологія». Ужгород, 2023. 20 с.

Укладач:

Мігляр В. Г., кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри анатомії людини та гістології

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри *анатомії людини та гістології*

Протокол № 10 від «07» червня 2023 року

Завідувач кафедри

Михайло КОЧМАРЬ

Схвалено науково-методичною комісією стоматологічного факультету, протокол № 11 від «30» червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії

Оксана КЛІТИНСЬКА

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 6	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 180	2-3-й	-
Кількість модулів – 2	Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 1,8	4-5	-
	Лекції:	
	30 год.	-
	Практичні (семінарські):	
	80 год.	-
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
		-
Форма підсумкового контролю: усна, письмова.	Самостійна робота:	
	70 год.	-

2.МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Патоморфологія» є вивчення теоретичних основ патоморфології, як науки, що є базисом професійного світогляду фахівця напряму підготовки «Стоматологія»; опанування студентами необхідних знань, умінь, дій, цільових завдань, навичок, які відповідають кінцевим цілям вивчення навчальної дисципліни відповідно до Стандарту вищої освіти України, зокрема: основи патології клітини та загальнопатологічних процесів, сукупність яких обумовлює морфологічні прояви тих чи інших захворювань; основи морфології хвороб на різних етапах їх розвитку (морфогенез), структурних основ одужання, ускладнень та наслідків хвороб; варіанти патоморфозу захворювань, що виникають у зв'язку з умовами життя людини, що змінюються, та внаслідок різноманітних лікувальних заходів (патологія терапії); основи організації патологоанатомічної служби та її призначення.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувача вищої освіти таких компетентностей:

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичній діяльності.

ФК 1. Спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні данні.

ФК 3. Спроможність діагностувати: визначати попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни „Патоморфологія“ є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

- ОК 4. Латинська мова та медична термінологія
- ОК 5. Англійська мова професійного спрямування
- ОК 6. Історія медицини
- ОК 7. Загальна та оральна біологія
- ОК 8. Медична інформатика
- ОК 12. Анатомія людини
- ОК 13. Гістологія, цитологія та ембріологія

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Патоморфологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми; за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати вірогідний нозологічний або синдромний попередній клінічний діагноз стоматологічного захворювання. Збирати інформацію про загальний стан пацієнта, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів щелепно-лицевої ділянки, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу	ПРН 1
Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, рентгенологічні, функціональні та/або інструментальні), пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини і щелепно-лицевої ділянки для проведення диференційної діагностики захворювань.	ПРН 3

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Патоморфологія»:

Шифр ОРН	Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
ОРН 1	Здатність оцінювати та інтерпретувати дистрофічні та некротичні загальнопатологічні процеси в організмі людини.	ПРН 1 ПРН 3
ОРН 2	Здатність оцінювати та інтерпретувати порушення крово- та лімфообігу в тканинах й органах людини.	ПРН 1 ПРН 3
ОРН 3	Здатність оцінювати та інтерпретувати запальні та імунологічні процеси в організмі людини.	ПРН 1 ПРН 3

ОРН 4	Здатність оцінювати та інтерпретувати компенсаторно-присосовчі процеси в організмі людини.	ПРН 1 ПРН 3
ОРН 5	Здатність оцінювати та інтерпретувати пухлинні процеси в організмі людини.	ПРН 1 ПРН 3
ОРН 6	Здатність оцінювати та інтерпретувати загальнопатологічні процеси при захворюваннях органів серцево-судинної та дихальної систем організму людини.	ПРН 1 ПРН 3
ОРН 7	Здатність оцінювати та інтерпретувати загальнопатологічні процеси при захворюваннях органів шлунково-кишкової та сечостатевої систем організму людини.	ПРН 1 ПРН 3
ОРН 8	Здатність оцінювати та інтерпретувати загальнопатологічні процеси, що відбуваються при інфекційних захворюваннях в організмі людини.	ПРН 1 ПРН 3

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

ОРН 1 – тестові завдання, теоретичні питання, ситуаційні завдання, завдання для самостійної роботи, завдання для графічного зображення дистрофічних і некротичних загальнопатологічних процесів, що відбуваються в організмі людини.

ОРН 2 – тестові завдання, теоретичні питання, ситуаційні завдання, завдання для самостійної роботи, практичні роботи для оцінки порушення крово- та лімфообігу в тканинах й органах людини.

ОРН 3 – тестові завдання, теоретичні питання, ситуаційні завдання, завдання для самостійного дослідження запальних та імунологічних процесів в організмі людини, дати їх оцінку.

ОРН 4 – тестові завдання, теоретичні питання, ситуаційні завдання, завдання для самостійної роботи, практичні роботи для оцінки компенсаторно-присосовчих процесів, що відбуваються в організмі людини.

ОРН 5 – тестові завдання, теоретичні питання, ситуаційні завдання, завдання для самостійного дослідження пухлинних процесів в організмі людини, дати їх оцінку.

ОРН 6 – тестові завдання, теоретичні питання, ситуаційні завдання, завдання для самостійного дослідження загальнопатологічних процесів при захворюваннях органів серцево-судинної та дихальної систем організму людини, дати їх оцінку.

ОРН 7 – тестові завдання, теоретичні питання, ситуаційні завдання, завдання для самостійного дослідження загальнопатологічних процесів при захворюваннях органів шлунково-кишкової та сечостатевої систем організму людини, дати їх оцінку.

ОРН 8 – тестові завдання, теоретичні питання, ситуаційні завдання, завдання для самостійного дослідження загальнопатологічних процесів при інфекційних захворюваннях, дати їх оцінку.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: тестування, структуровані письмові роботи, усне опитування, виконання практичних робіт, виконання домашніх завдань (вирішення задач).

Форма модульного контролю: поточна навчальна діяльність та виконання письмової модульної роботи.

Форма підсумкового семестрового контролю: поточний контроль, письмова модульна робота та виконання індивідуального навчально-дослідницького завдання (іспит).

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота																		Модульна Контрольна робота контроль на робота	Сума	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	40	100
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4		

T1, T2 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота																			Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	40	100
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4		

T1, T2 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Лабораторні заняття (допуск, виконання та захист)	19	60	19	60
Модульна контрольна робота	1	40	1	40
Разом:	20	100	20	100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

письмова модульна робота - 40 балів

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

- а) поточний контроль – 60 балів
- б) письмова модульна робота - 40 балів

Примітка:

1. При засвоєнні теми за традиційною системою студенту присвоюються бали: „5“ – 3 балів, „4“ – 2 балів, „3“ – 1 балів, „2“ – 0 балів (1-й модуль); 5“ – 3 балів, „4“ – 2 балів, „3“ – 1 балів, „2“ – 0 балів (2-й модуль).
2. Максимальна кількість балів за поточну навчальну діяльність – 60.
3. Підсумковий модульний контроль зараховується студенту, якщо він набрав не менше 25 балів з 40 балів.
4. Модуль „Патоморфологія“ зараховується студенту, якщо він набрав не менше 60 балів (35 балів за поточну діяльність + 25 балів за підсумковий модульний контроль).

5. Оцінювання підсумкового (річного модульного) контролю виставляється на основі суми балів за 1-й і 2-й модульні (рейтингові) контролю.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Перезарахування результатів навчання, здобутих у неформальній освіті

Відповідно до чинного законодавства України та Положення про порядок визнання в ДВНЗ «Ужгородський національний університет» результатів навчання, здобутих у неформальній освіті (від 03 березня 2020 р., <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/22966>) здобувачі вищої освіти мають право на визнання результатів навчання, здобутих у неформальній освіті. Визнання таких результатів можливо тільки для навчальних дисциплін, які починають викладатися із другого семестру.

Визнання результатів навчання, здобутих у неформальній освіті, можливо якщо такі відповідають вимогам освітньої програми щодо формування запланованих компетентностей. Загалом за період навчання результати навчання в неформальній освіті можуть бути зараховані в обсязі не більше 10% загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених освітньою програмою.

Види неформальної освіти, результати яких можуть бути перезараховані: тематичні удосконалення, вебінари, курси, стажування, практики, тренінги, майстер-класи (ворк-шопи), організовані на платформах «Prometheus», «Coursera», закладів вищої освіти та офіційних провайдерів БПР, визнаних МОЗ України, участь у наукових форумах та конференціях, публікації у фахових наукових виданнях та виданнях, включених до наукометричних баз «Scopus» та «Web of Science». Тематика вказаних заходів та активності повинна відповідати змісту робочої програми (тематичні плани лекцій та практичних/семінарських занять).

Процедура визнання результатів навчання, здобутих у неформальній освіті проводиться комісійно. Для цього здобувач вищої освіти не пізніше 30 календарних днів до завершення семестру (в якому вивчається навчальна дисципліна, щодо якої бажає провести перезарахування результатів навчання) подає до деканату факультету відповідну заяву та документи, які підтверджують факт отримання неформальної освіти (сертифікат,

посвідчення, свідоцтво, освітні програми тощо). Відповідно до отриманої заяви деканат утворює предметну комісію у складі гаранта освітньої програми, завідувача відповідної профільної кафедри та науково-педагогічних працівників, які викладають відповідну навчальну дисципліну. Комісія формує висновок щодо обсягів кредитів ЄКТС, можливих для перезарахування та надає його керівництву факультету та на профільну кафедру, відповідно до Положення про порядок визнання в ДВНЗ «Ужгородський національний університет» результатів навчання.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1.Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Загальна патологічна анатомія

Змістовий модуль 1: Дистрофії. Некроз. Порушення кровообігу.

Тема 1. Паренхіматозні дистрофії: жирові, білкові та вуглеводні. Поняття про альтерацію. Визначення дистрофій. Класифікація дистрофій. Причини розвитку дистрофій. Морфологічно-функціональні основи дистрофій. Класифікація паренхіматозних дистрофій. Морфологічна характеристика різних видів паренхіматозних дистрофій. Етіологія та патогенез паренхіматозних дистрофій в різних органах. Функціональне значення та наслідки паренхіматозних дистрофій.

Тема 2. Стромально-судинні дистрофії: жирові, білкові та вуглеводні. Визначення стромально-судинних (мезенхімальних) дистрофій. Класифікація стромально-судинних (мезенхімальних) дистрофій в залежності від виду порушеного обміну. Види стромально-судинних (мезенхімальних) білкових, жирових і вуглеводних дистрофій. Макроскопічна та мікроскопічна характеристика мезенхімальних білкових, жирових і вуглеводних дистрофій. Причини та механізми розвитку стромально-судинних (мезенхімальних) дистрофій. Функціональне значення стромально-судинних (мезенхімальних) дистрофій.

Тема 3. Змішані дистрофії: порушення хромопротейного обміну. Біологічне значення пігментів і механізми їх утворення. Класифікація пігментів. Механізми утворення гемоглобіногенних пігментів в нормі та патології. Причини та механізми розвитку жовтяниць. Меланін: характеристика, утворення та місця відкладання при аддісоновій хворобі. Патогенез подагри та сечокислового інфаркту новонароджених.

Тема 4. Змішані дистрофії: порушення нуклеопротейного обміну. Патогенез та патоморфологія подагри, сечокам'яної хвороби та сечокислового інфаркту нирок новонароджених.

Тема 5. Розлад мінерального обміну. Патогенез різних видів обвапнування. Порушення обміну калію. Порушення обміну міді. Порушення обміну заліза. Механізми утворення каміння в жовчному міхурі. Механізм утворення каміння в нирках.

Тема 6. Некрози: гангрена, форми некрозів, смерть та ознаки смерті. Визначення некрозу. Зв'язок некротичного процесу з дистрофічними. Морфогенез некрозу. Класифікація некрозу. Морфологічні особливості коагуляційного некрозу. Морфологічні особливості колікваційного некрозу. Диференційна характеристика різних видів гангрені. Характеристика демаркаційної зони при некрозі. Ознаки загальної смерті та види смерті. Визначення та механізм розвитку пролежнів. Залежність розміру, форми та видів інфаркту від ангіоархітектоніки органу.

Тема 7. Порушення кровообігу та лімфообігу: артеріальне та венозне повнокрів'я, стаз, ішемія, кровотеча, крововилив. Дати визначення артеріального та венозного повнокрів'я. Назвати причини загального венозного повнокрів'я. Процеси, що розвиваються при гострому загальному венозному повнокрів'ї. Патологічні процеси, що відбуваються при хронічному загальному венозному повнокрів'ї. Макроскопічна характеристика печінки при хронічному венозному повнокрів'ї. Патологічний процес в нирках при хронічному венозному повнокрів'ї. Назвати (по-латині) кровотечі з носу, блювоту кров'ю, кровотечу з уразу, матки, кровохаркання, наявність крові в калі. Причини, що ведуть до порушень цілісності судинної

стілки та розвитку кровотечі. Наслідки та значення для організму хронічного венозного повнокрів'я органів. Наслідки крововиливів у головний мозок.

Тема 8. Тромбоз, емболія, інфаркт. Визначення тромбозу. Відмінність тромбу від посмертного згортка крові. Будова білого, червоного та змішаного тромбів. Значення тромбозу для організму. Морфогенез тромбоутворення. Наслідки тромбозу. Причини флеботромбозу глибоких вен нижніх кінцівок. Причини та наслідки тромбоемболії системи легеневої артерії. Патогенез гострих порушень гемодинаміки та патоморфологічні зміни в легеневій тканині при тромбоемболії легеневої артерії. Причини жирової емболії судин малого кола кровообігу. Будова демаркаційної зони при змішаних інфарктах. Причина геморагій в зоні некрозу при інфаркті легень. Наслідки інфаркту легень. Причини ішемічного інфаркту головного мозку. Види емболій. Причини інфаркту.

Змістовий модуль 2: Запалення та компенсаторно-приспосовчі процеси.

Тема 9. Ексудативне запалення. Визначення запалення. Біологічна суть запалення. Етіологія запалення. Характеристика фаз запалення. Визначення поняття системне запалення. Визначення поняття дифузного запалення. Принципи класифікації запалення. Визначення альтерації, як фази запалення. Характерні особливості альтеративного запалення, його основні причини виникнення та можливі наслідки. Визначення ексудації, як фази запалення. Визначення ексудативного запалення. Визначення ексудату. Визначення трансудату. Регуляція запалення в організмі. Клінічні ознаки запалення. Визначення серозного запалення, та його основні наслідки. Характеристика фібринозного запалення та його видів. Визначення та характеристика гнійного запалення та його видів. Характеристика гнилісного запалення та основних його агентів (збудників). Характеристика геморагічного запалення та його наслідок. Види та характеристика катарального запалення. Визначення змішаного запалення. Визначення абсцесу, флегмони та емпієми. Характеристика завершеного та незавершеного фагоцитозу. Визначення різних типів імунних реакцій. Визначення, морфологія та механізми імунного запалення. Визначення аутоімунних захворювань. Загальна характеристика процесів при аутоімунних захворюваннях.

Тема 10. Продуктивне запалення. Загальна характеристика продуктивного запалення. Класифікація продуктивного запалення. Характеристика клітинних елементів у вогнищі запалення. Наслідки продуктивного запалення. Поняття „склероз” і „цироз”. Характеристика проміжного (інтерстиційного) запалення.

Тема 11. Специфічне запалення (туберкульоз, склерома, сифіліс, лепра, сар). Ознаки специфічного запалення. Механізми утворення гранульом при специфічному запаленні. Морфологія гранульоми при туберкульозі. Види туберкульозних горбиків та їх взаємозв'язок з імунологічною реактивністю організму. Морфологія запалення при сифілісі. Відмінність між туберкульозним горбиком і гумою. Морфологічна характеристика гранульоми при лепрі. Морфологічні особливості запалення при сарі. Морфологічна характеристика запалення при риносклеромі.

Тема 12. Компенсаторно-приспосовчі процеси: регенерація, атрофія, гіпертрофія, гіперплазія. Визначення адаптації. Визначення компенсації. Визначення регенерації. Види та форми репаративної регенерації. Макроскопічні та мікроскопічні морфологічні особливості грануляційної тканини. Морфогенез регенерації. Морфологічний субстрат компенсації та декомпенсації. Структурно-функціональні аспекти регенераційної гіпертрофії та робочої гіпертрофії міокарду. Визначення гіпертрофії, метаплазії, дисплазії, перебудови тканин та організації. Визначення та класифікація атрофій. Гіпоплазія, агенезія. Роль і місце компенсаторно-приспосовчих процесів у патогенезі захворювань людини. Морфологія регенерації окремих тканин організму.

Змістовий модуль 3: Пухлинні процеси та захворювання крові.

Тема 13. Пухлини з епітелію (органонеспецифічні). Загальна характеристика пухлинного росту. Визначення поняття „пухлина”. Особливості пухлинного росту. Морфогенез пухлини. Передпухлинні зміни. Принципи класифікації з епітелію. Класифікація пухлин з епітелію. Макро- та мікроскопічна характеристика доброякісних органонеспецифічних пухлин з покривного та залозистого епітелію. Макро- та мікроскопічна характеристика злоякісних

органонеспецифічних пухлин з покривного епітелію. Основні відмінності між доброякісними та злоякісними пухлинами. Особливості метастазування злоякісних пухлин з епітелію.

Тема 14. Пухлини з епітелію (органоспецифічні), рак окремих органів. Макро- та мікроскопічна характеристика доброякісних органоспецифічних пухлин з епітелію. Макро- та мікроскопічна характеристика злоякісних органоспецифічних пухлин з епітелію. Основні відмінності між доброякісними та злоякісними пухлинами. Особливості метастазування злоякісних органоспецифічних пухлин з епітелію.

Тема 15. Мезенхімальні пухлини. Класифікація мезенхімальних пухлин. Основні відмінності між доброякісними та злоякісними пухлинами. Мікроскопічна характеристика доброякісних і злоякісних пухлин із сполучної тканини. Мікроскопічна характеристика пухлин із жирової тканини (доброякісних і злоякісних). Макро- та мікроскопічна характеристика доброякісних і злоякісних пухлин із м'язової тканини. Макро- та мікроскопічна характеристика доброякісних пухлин із судин. Макро- та мікроскопічна характеристика доброякісних пухлин із кісткової тканини. Особливості метастазування злоякісних мезенхімальних пухлин.

Тема 16. Пухлини нервової тканини. Класифікація пухлин з нервової тканини. Класифікацій пухлин центральної нервової системи. Класифікація пухлин оболонки мозку. Класифікація пухлин периферичної нервової системи. Морфологічна характеристика пухлин нервової тканини.

Тема 17. Пухлини меланіноутворюючої тканини. Класифікація пухлин меланіноутворюючої тканини. Джерела виникнення пухлин меланіноутворюючої тканини. Фази росту меланоми. Клініко-морфологічна класифікація меланоми. Макро- та мікроскопічна морфологічна характеристика меланом. Наслідок меланоми.

Тема 18. Пухлинні захворювання системи крові. Сучасна уява про нормальне кровотворення дорослої людини. Особливості ембріонального кровотворення. Етіологія та патогенез гемобластозів. Клініко-анатомічна та гістогенетична класифікація гемобластозів. Гострі та хронічні лейкози, їх клініко-анатомічні відмінності. Пухлинна природа лейкозів. Суть лейкемічних, алейкемічних, сублейкемічних і лейкопенічних лейкозів. Клініко-морфологічна характеристика гострого недиференційованого лейкозу, гострого промієлоцитарного лейкозу, гострого лімфобластного лейкозу. Клініко-морфологічна характеристика хронічного мієлозу, хронічного лімфолейкозу та хронічного моноцитарного лейкозу. Сучасне визначення лімфогранулематозу (хвороби Ходжкіна). Класифікація лімфогранулематозу. Клініко-морфологічна характеристика генералізованої форми лімфогранулематозу. Клініко-морфологічна характеристика ретикулосаркоми.

Тема 19. Анемії. Визначення анемії. Класифікація анемій. Етіологія та патогенез анемій. Клініко-морфологічна характеристика гострої та хронічної постгеморагічної анемії. Клініко-морфологічна характеристика анемій внаслідок порушення кровотворення. Клініко-морфологічна характеристика гемолітичних анемій. Роль спадкових та аутоімунних факторів при гемолітичній анемії.

Модуль 2. Спеціальна патологічна анатомія

Змістовий модуль 4: Хвороби серцево-судинної та дихальної систем. Ревматичні хвороби.

Тема 1. Атеросклероз. Ішемічна хвороба серця. Теорії патогенезу атеросклерозу. Зміни внутрішніх органів при атеросклерозі. Морфологічні стадії розвитку атеросклерозу. Види аневризми при атеросклерозі аорти. Порушення метаболізму судинної стінки на ранніх стадіях атеросклерозу. Морфологічні порушення мозкового кровообігу при атеросклерозі. Локалізація крововиливів при атеросклерозі судин мозку. Морфологічна характеристика стадій ліпосклерозу. Причини смерті при атеросклерозі. Форми прояву при атеросклерозі серця. Морфологічна характеристика ліпосклерозу. Морфологічні зміни артерій еластичного та м'язово-еластичного типів у стадії атероматозу. Етіологія та патогенез ІХС. Значення кровопостачання міокарда для розвитку ІХС. Морфологічна характеристика стадій інфаркту міокарда (ІМ), його наслідки. Класифікація інфаркту міокарда. Наслідки інфаркту міокарда.

Тема 2. Гіпертонічна хвороба. Визначення поняття гіпертонічна хвороба. Патогенез гіпертонічної хвороби. Стадії розвитку гіпертонічної хвороби. Клініко-анатомічні форми гіпертонічної хвороби. Доброякісна та злоякісна форми гіпертонічної хвороби. Морфологія функціональної стадії. Морфологічні зміни стінок артеріол і дрібних артерій. Морфологічні зміни артерій великого калібру та аорти. Морфологічні зміни у внутрішніх органах у III стадії гіпертонічної хвороби. Ускладнення гіпертонічної хвороби. Основні причини смерті при гіпертонічній хворобі. Поняття гіпертонічна криза.

Тема 3. Ревматичні хвороби. Визначення колагенозів (ревматичних хвороб). Класифікація ревматичних хвороб. Загальні морфологічні ознаки колагенозів (ревматичних хвороб). Незворотні фази дезорганізації сполучної тканини при ревматичних хворобах. Гістохімічні особливості “свіжих” ревматичних гранулом. Види склерозу при ревматизмі. Клініко-анатомічні форми ревматизму. Форми ураження серця при ревматизмі. Анатомічна класифікація ендокардитів. Класифікація ендокардитів за локалізацією. Класифікація ревматичних вальвулітів. Форми ревматичних міокардитів. Етіопатогенез перикардиту. Різновиди ревматичного артриту. Структури, що вражаються при ревматоїдному артриті. Ускладнення ревматоїдного артриту. Особливості морфогенезу системного червоного вовчак (СЧВ). Форми ураження серця при СЧВ. Макроскопічна картина ураження шкіри при склеродермії. Локалізація уражень при вузликовому періартеріїті. Морфологічна характеристика дерматоміозиту. Морфологічна характеристика сухого синдрому Шегрена. Морфологічна характеристика хвороби Бехтерева.

Тема 4. Гострі захворювання органів дихання (гострі пневмонії). Визначення пневмонії. Анатомо-функціональні особливості будови легень та їх значення для розуміння патогенезу, морфогенезу та розповсюдження патологічного процесу. Значення порушення захисно-приспосовчих механізмів бронхіального дерева для розвитку пневмонії. Етіологія пневмоній. Класифікація пневмоній. Патоморфогенез крупозної пневмонії. Варіанти морфологічних проявів крупозної пневмонії. Ускладнення, наслідки та причини смерті при крупозній пневмонії. Патогенез осередкової бронхопневмонії. Патологічна анатомія різних видів осередкової бронхопневмонії. Ускладнення, наслідки та причини смерті при осередкових бронхопневмоніях.

Тема 5. Хронічні неспецифічні захворювання органів дихання (ХНЗЛ). Визначення ХНЗЛ. Механізми розвитку ХНЗЛ. Класифікація ХНЗЛ. Визначення та класифікація хронічного бронхіту. Етіологія, патогенез та ускладнення хронічного бронхіту. Морфологічна характеристика бронхоектатичної хвороби. Ускладнення бронхоектатичної хвороби. Морфологічна картина хронічної обструктивної емфіземи легень. Макро- та мікроморфологія хронічного абсцесу. Морфологічна характеристика хронічної пневмонії. Морфологічна характеристика інтерстиціальної хвороби легень. Визначення ателектазу та колапсу легень. Патоморфологія бронхіальної астми. Визначення пневмотораксу. Класифікація, етіологія, патогенез і патологічна анатомія раку легень.

Змістовий модуль 5: Хвороби органів зубощелепної системи, органів травлення, нирок і залоз внутрішньої секреції.

Тема 6. Хвороби твердих тканин зуба, пульпи та періапікальних тканин зуба. Визначення, етіологія та патогенез карієсу. Патоморфологія стадій розвитку карієсу. Особливості розвитку та перебігу карієсу у дітей. Клиноподібні дефекти твердих тканин зуба. Патоморфологія флюорозного пошкодження зубів. Патоморфологія ерозії зубів. Патоморфологія кислотного некрозу твердих тканин зуба. Характеристика морфологічних реактивних змін пульпи. Визначення, етіологія та патогенез пульпіту. Патоморфологія видів пульпіту за морфологічними ознаками, Ускладнення та наслідки пульпіту. Визначення, етіологія та патогенез періодонтиту. Класифікація періодонтиту. Патоморфологія гострого апікального періодонтиту. Патоморфологія видів хронічного апікального періодонтиту.

Тема 7. Хвороби ясен і пародонта. Класифікація захворювань пародонта. Визначення, етіологія та патогенез гінгівіту. Патоморфологія, ускладнення та наслідки гінгівіту. Визначення, етіологія та патогенез пародонтиту. Патоморфологія, ускладнення та наслідки пародонтиту. Визначення, етіологія та патогенез пародонтозу. Патоморфологія пародонтозу. Морфологія ідіопатичного прогресуючого пародонтолізу.

Тема 8. Хвороби щелеп, слинних залоз, губ, язика, м'яких тканин ротової порожнини. Морфологічна характеристика гістологічних форм епулісу. Характеристика морфологічних форм періоститу. Морфологія остеомієліту. Морфологічні особливості одонтогенних кіст дизонтогенетичного походження. Визначення, етіологія та патогенез сіалоаденіту. Патоморфологія сіалоаденіту. Визначення, етіологія та патогенез слинокам'яної хвороби. Патоморфологія слинокам'яної хвороби. Характеристика клініко-анатомічних форм хейліту. Визначення, етіологія та патогенез глоситу. Патоморфологія глоситу. Визначення, етіологія та патогенез стоматиту. Патоморфологія стоматиту.

Тема 9. Пухлини та пухлиноподібні захворювання ротової порожнини. Морфологічна характеристика пухлиноподібних захворювань щелеп. Патоморфологія лейкоплакії.

Тема 10. Захворювання шлунково-кишкового тракту: гастрити, виразкова хвороба, апендицити. Визначення гастриту, його види. Морфологічна характеристика гострого гастриту. Морфологічна характеристика хронічного гастриту. Класифікація хронічного гастриту. Визначення виразкової хвороби, її етіологія та патогенез. Морфологічна характеристика хронічної виразки шлунку та дванадцятипалої кишки. Ускладнення виразкової хвороби. Визначення апендициту, його клініко-морфологічні форми. Морфологічні форми гострого апендициту. Ускладнення гострого апендициту.

Тема 11. Захворювання печінки: гепатити, гепатози, цирози, хвороба Боткіна. Визначення гепатозу та його види. Етіологія, патогенез і патологічна анатомія стадій токсичної дистрофії печінки. Етіологія, патогенез і патологічна анатомія жирового гепатозу. Визначення гепатиту. Класифікація гепатитів. Етіологія та патогенез вірусного гепатиту. Клініко-морфологічні форми вірусного гепатиту, їх патологоанатомічна характеристика та наслідки. Визначення цирозу печінки. Етіологія та патогенез цирозу печінки. Класифікація та патологічна анатомія цирозів печінки.

Тема 12. Захворювання нирок: гломерулонефрит, амілоїдоз нирок, гостра та хронічна ниркова недостатність. Визначення гломерулонефриту. Етіологія та патогенез гломерулонефриту. Клініко-морфологічна характеристика ниркових і поза ниркових ознак гломерулонефриту. Принципи класифікації гломерулонефритів. Структурно-функціональні зміни в нирках при гострому, підгострому та хронічному гломерулонефриті. Нефротичний синдром: патогенез, морфологія, ускладнення. Амілоїдоз нирок: етіологія, патогенез, класифікація, морфологія, ускладнення. Визначення тубулопатій. Етіологія та патогенез гострої ниркової недостатності. Клініко-морфологічні стадії гострої ниркової недостатності. Визначення пієлонефриту, його етіологія та патогенез. Морфологічні зміни нирок при гострому пієлонефриті. Клініко-морфологічна характеристика хронічного пієлонефриту. Клініко-морфологічна характеристика хронічної ниркової недостатності. Клініко-морфологічна характеристика полікістозу нирок. Етіологія, патогенез і ускладнення нирковокам'яної хвороби.

Тема 13. Захворювання залоз внутрішньої секреції: цукровий діабет, воло, патологія гіпофізу, надниркових залоз. Хвороби жіночих статевих органів. Патологія вагітності та новонароджених. Класифікація захворювань залоз внутрішньої секреції. Патогенез і клініко-морфологічна характеристика акромегалії, гігантизму, хвороби Іценко-Кушинга та нецукрового діабету. Етіологія та патогенез цукрового діабету. Морфологічна характеристика ангіопатій, ускладнення цукрового діабету. Етіологія та патогенез дифузного токсичного вола (Базедове вола). Структурно-функціональні зміни щитоподібної залози, ускладнення наслідки при дифузному токсичному вола. Ерозія шийки матки. Залозева гіперплазія ендометрію. Визначення ендометриту. Характеристика гострого та хронічного ендометриту (морфологічні зміни). Морфологічна характеристика вагітності в зішкрібі. Позаматкова вагітність (причини, морфологічна діагностика). Міхурцевий занос: патоморфологія. Плацентарний поліп: патоморфологічна характеристика. Еклампсія: патогенез, патанатомія. Самовільний аборт. Передчасні пологи. Хоріонепітеліома.

Змістовий модуль 6: Інфекційні захворювання.

Тема 14. Вірусні хвороби (грип, кір, поліомієліт). Інфекційний процес. Інкубаційний період. Механізми захисту макроорганізму. Механізми проникнення мікроорганізмів в організм людини. Механізми знешкодження клітин макроорганізму вірусами. Зміни, що

виникають в макроорганізмі внаслідок відповіді на інфекцію. Принцип класифікації інфекційних захворювань. Механізми передачі збудника. Інфекційний імунітет. Характеристика вірусних захворювань. Тропізм вірусів до певних клітин, тканин та органів. Послідовні етапи взаємодії вірусу з клітиною. Особливості патогенезу вірусних інфекцій. Взаємозв'язок вірусів та аутоінфекції. Особливості патогенної дії вірусу кору. Особливості збудника висипного тифу. Шляхи передачі. Патогенез і патологічна анатомія висипного тифу. Патоморфологія змін в органах при поліомієліті.

Тема 15. Рікетсіози: висипний тиф. Класифікація рикетсіозів. Особливості збудника висипного тифу. Шляхи передачі. Патогенез і патоморфологія висипного тифу.

Тема 16. Бактеріальні кишкові інфекції: черевний тиф, сальмонельози, дизентерія. Визначення кишкових інфекцій. Збудники бактеріальних кишкових інфекцій. Патогенез бактеріальних кишкових інфекцій. Клініко-морфологічні прояви бактеріальних кишкових інфекцій. Визначення черевного тифу. Етіологія, патогенез і патологічна анатомія черевного тифу. Ускладнення та причини смерті при черевному тифі. Визначення сальмонельозів. Етіологія та патогенез сальмонельозів. Патологічна анатомія сальмонельозу. Ускладнення при сальмонельозах. Визначення дизентерії. Етіологія, патогенез і патологічна анатомія дизентерії. Ускладнення та причини смерті при дизентерії.

Тема 17. Бактеріальні дитячі інфекційні хвороби: дифтерія, скарлатина, менінгококова інфекція. Визначення поняття дифтерія. Визначення скарлатини. Визначення менінгококової інфекції. Етіологія та патогенез дифтерії. Патологічна анатомія дифтерії. Клініко-морфологічна класифікація дифтерії. Ускладнення та причини смерті при дифтерії. Етіологія та патогенез скарлатини. Патологічна анатомія скарлатини. Патоморфоз, ускладнення та причини смерті при скарлатині. Етіологія та патогенез менінгококової інфекції. Патологічна анатомія менінгококової інфекції. Зміни в органах при менінгококовій інфекції. Причини смерті при менінгококовій інфекції.

Тема 18. Туберкульоз (первинний, гематогенний, вторинний). Визначення туберкульозу. Етіологія туберкульозу. Патогенез туберкульозу. Класифікація туберкульозу. Визначення поняття первинний туберкульоз та його імунологічна характеристика. Форми, характер прогресування первинного туберкульозу. Типи тканинних реакцій при туберкульозі. Переважна локалізація первинного туберкульозу в органах. Компоненти первинного туберкульозного комплексу. Варіанти перебігу первинного туберкульозного комплексу. Морфологічні прояви загоювання первинного афекту. Визначення гематогенного туберкульозу. Форми гематогенного туберкульозу. Ознаки хронічного гематогенного туберкульозу. Визначення вторинного туберкульозу. Форми вторинного туберкульозу. Шлях розповсюдження інфекції при вторинному туберкульозі. Імунологічний профіль вторинного туберкульозу. Клініко-анатомічні форми казеозної пневмонії. Будова стінки гострої каверни. Будова стінки каверни при фіброзно-кавернозному туберкульозі. Ускладнення кавернозного туберкульозу.

Тема 19. Сифіліс. Визначення сифілісу. Етіологія сифілісу. Патогенез сифілісу. Морфологічні зміни, що характерні для первинного періоду сифілісу. Морфологічні зміни, що характерні для вторинного періоду сифілісу. Морфологічні зміни, що характерні для третинного періоду сифілісу. Характеристика вісцерального сифілісу та його видів. Морфологічна характеристика нейросифілісу. Характеристика природженого сифілісу та його видів.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Форма навчання: денна			
	усьог о	у тому числі		
		л.	Практ.	Інд. Роб

1	2	3	4	5	6
4-й семестр					
Модуль 1. Загальна патологічна анатомія.					
Тема 1. Паренхіматозні дистрофії: жирові, білкові та вуглеводні.	4	1	2		1
Тема 2. Стромально-судинні дистрофії: жирові, білкові та вуглеводні.	4	1	2		1
Тема 3. Змішані дистрофії: порушення хромопротеїдного обміну.	5	1	2		2
Тема 4. Змішані дистрофії: порушення нуклеопроїтеїдного обміну.	5	1	2		2
Тема 5. Розлад мінерального обміну.	4	1	2		1
Тема 6. Некрози: гангрена, форми некрозів, смерть та ознаки смерті.	4	1	2		1
Тема 7. Порушення кровообігу та лімфообігу: артеріальне та венозне повнокрів'я, стаз, ішемія, кровотеча, крововилив.	5	1	2		2
Тема 8. Тромбоз, емболія, інфаркт.	5	1	2		2
Тема 9. Ексудативне запалення.	5	1	2		2
Тема 10. Продуктивне запалення.	5	1	2		2
Тема 11. Специфічне запалення (туберкульоз, склерома, сифіліс, лепра, сап).	5	1	2		2
Тема 12. Компенсаторно-присосовчі процеси: регенерація, атрофія, гіпертрофія, гіперплазія.	4	1	2		1
Тема 13. Пухлини з епітелію (органонеспецифічні).	5	1	2		2
Тема 14. Пухлини з епітелію (органоспецифічні), рак окремих органів.	5	1	2		2
Тема 15. Мезенхімальні пухлини.	5	1	2		2
Тема 16. Пухлини нервової тканини.	5	1	2		2
Тема 17. Пухлини меланіноутворюючої тканини.	4	1	2		1
Тема 18. Пухлинні захворювання системи крові.	4	1	2		1
Тема 19. Анемії.	5	2	2		1
Модульна контрольна робота	2		2		
Разом за модуль:	90	20	40		30
Разом за семестр:	90	20	40		30
5-й семестр					
Модуль 2. Спеціальна патологічна анатомія					
Тема 1. Атеросклероз. Ішемічна хвороба серця.	5	1	2		2
Тема 2. Гіпертонічна хвороба.	4		2		2
Тема 3. Ревматичні хвороби.	6	1	2		3
Тема 4. Гострі захворювання органів дихання (гострі пневмонії).	5	1	2		2
Тема 5. Хронічні неспецифічні захворювання органів дихання (ХНЗЛ).	6	1	2		3
Тема 6. Хвороби твердих тканин зуба, пульпи та періапикальних тканин зуба.	5	1	2		2
Тема 7. Хвороби ясен і пародонта.	4		2		2
Тема 8. Хвороби щелеп, слинних залоз, губ, язика, м'яких тканин ротової порожнини.	4		2		2
Тема 9. Пухлини та пухлиноподібні захворювання ротової порожнини.	4		2		2
Тема 10. Захворювання шлунково-кишкового тракту:	4		2		2

гастрити, виразкова хвороба, апендицити.					
Тема 11. Захворювання печінки: гепатити, гепатози, цирози, хвороба Боткіна.	5	1	2		2
Тема 12. Захворювання нирок: гломерулонефрит, амілоїдоз нирок, гостра та хронічна ниркова недостатність.	5	1	2		2
Тема 13. Захворювання залоз внутрішньої секреції: цукровий діабет, воло, патологія гіпофізу, надниркових залоз. Хвороби жіночих статевих органів. Патологія вагітності та новонароджених.	5	1	2		2
Тема 14. Вірусні хвороби (грип, кір, поліомієліт).	5	1	2		2
Тема 15. Рікетсіози: висипний тиф.	4		2		2
Тема 16. Бактеріальні кишкові інфекції: черевний тиф, сальмонельози, дизентерія.	4		2		2
Тема 17. Бактеріальні дитячі інфекційні хвороби: дифтерія, скарлатина, менінгококова інфекція.	4		2		2
Тема 18. Туберкульоз (первинний, гематогенний і вторинний).	5	1	2		2
Тема 19. Сифіліс.	4		2		2
Модульна контрольна робота	2		2		
Разом за модуль:	90	10	40		40
Разом за семестр:	90	10	40		40
Усього годин:	180	30	80		70

6.3. Теми практичних занять

№ п /п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Семестр 4.			
I.	Змістовий модуль №1.		
1.	Паренхіматозні дистрофії: жирові, білкові та вуглеводні.	2	
2.	Стромально-судинні дистрофії: жирові, білкові та вуглеводні.	2	
3.	Змішані дистрофії: порушення хромопротеїдного обміну.	2	
4.	Змішані дистрофії: порушення нуклеопропротеїдного обміну.	2	
5.	Розлад мінерального обміну.	2	
6.	Некрози: гангрена, форми некрозів, смерть та ознаки смерті.	2	
7.	Порушення кровообігу та лімфообігу: артеріальне та венозне повнокрів'я, стаз, ішемія, кровотеча, крововилив.	2	
8.	Тромбоз. Емболія. Інфаркт.	2	
II.	Змістовий модуль №2.		
9.	Ексудативне запалення.	2	
10.	Продуктивне запалення.	2	
11.	Специфічне запалення (туберкульоз, склерома, сифіліс, лепра, сап).	2	
12.	Компенсаторно-присосовчі процеси: регенерація, атрофія, гіпертрофія, гіперплазія.	2	
III.	Змістовий модуль №3.		
13.	Пухлини з епітелію (органоспецифічні).	2	
14.	Пухлини з епітелію (органоспецифічні), рак окремих органів.	2	
15.	Мезенхімальні пухлини.	2	

16.	Пухлини нервової тканини.	2	
17.	Пухлини меланіноутворюючої тканини.	2	
18.	Пухлинні захворювання системи крові.	2	
19.	Анемії.	2	
20.	<i>Підсумковий модульний контроль 1</i>	2	
	РАЗОМ (модуль 1)	40	
	Модуль 2. Семестр 5.		
IV.	Змістовий модуль №4.		
1.	Атеросклероз. Ішемічна хвороба серця.	2	
2.	Гіпертонічна хвороба.	2	
3.	Ревматичні хвороби.	2	
4.	Гострі захворювання органів дихання (гострі пневмонії).	2	
5.	Хронічні неспецифічні захворювання органів дихання (ХНЗЛ).	2	
V.	Змістовий модуль №5.		
6.	Хвороби твердих тканин зуба, пульпи та періапікальних тканин зуба.	2	
7.	Хвороби ясен і пародонта.	2	
8.	Хвороби щелеп, слинних залоз, губ, язика, м'яких тканин ротової порожнини.	2	
9.	Пухлини та пухлиноподібні захворювання ротової порожнини.	2	
10.	Захворювання шлунково-кишкового тракту: гастрити, виразкова хвороба, апендицити.	2	
11.	Захворювання печінки: гепатити, гепатози, цирози, хвороба Боткіна.	2	
12.	Захворювання нирок: гломерулонефрит, амілоїдоз нирок, гостра та хронічна ниркова недостатність.	2	
13.	Захворювання залоз внутрішньої секреції: цукровий діабет, воло, патологія гіпофізу, надниркових залоз. Хвороби жіночих статевих органів. Патологія вагітності та новонароджених.	2	
VI.	Змістовий модуль №6.		
14.	Вірусні хвороби (грип, кір, поліомієліт).	2	
15.	Рікетсіози: висипний тиф.	2	
16.	Бактеріальні кишкові інфекції: черевний тиф, сальмонельози, дизентерія.	2	
17.	Бактеріальні дитячі інфекційні хвороби: дифтерія, скарлатина, менінгококова інфекція.	2	
18.	Туберкульоз (первинний, вторинний, гематогенний).	2	
19.	Сифіліс.	2	
20.	<i>Підсумковий модульний контроль 2</i>	2	
	РАЗОМ (модуль 2)	40	
	ВСЬОГО ГОДИН З ДИСЦИПЛІНИ:	80	

Теми лекцій

№№ п/п	Назва теми	К-ть годин
Модуль 1. Загальна патологічна анатомія.		

1.	1. Елементи ультраструктурної патології клітини. Клітинні та позаклітинні механізми трофіки. Морфологія порушень обміну речовин. Дистрофія. Класифікація. Паренхіматозна дистрофія: природжена та набута; білкова, жирова та вуглеводна дистрофія. Стромально-судинна дистрофія: природжена та набута; білкова, жирова та вуглеводна дистрофія.	2
2.	Змішана дистрофія. Природжені та набуті порушення обміну хромопротеїдів і нуклеопроїдів. Мінеральна дистрофія. Некроз.	2
3.	Порушення кровообігу. Венозне повнокрів'я внутрішніх органів. Морфологія гострої та хронічної серцевої недостатності. Недокрів'я, кровотеча, плазморагія, стаз. Тромбоз. Емболія. Інфаркт.	2
4.	Запалення. Морфологія та патогенез запалення. Ексудативне запалення. Проліферативне (продуктивне) та специфічне запалення.	2
5.	Процеси пристосування (адаптації) та компенсації: регенерація. Гіпертрофія та атрофія. Склероз, загоювання ран.	2
6.	Пухлини: загальні відомості, епітеліальні, мезенхімальні, з нервової та меланінутворюючої тканини.	2
7.	Хвороби системи крові: анемії. Лейкози та злоякісні лімфоми.	2
8.	Атеросклероз. Ішемічна хвороба серця. Гіпертонічна хвороба. Системні захворювання сполучної тканини (ревматичні хвороби).	2
9.	Хвороби органів дихання: гострі пневмонії, хронічні неспецифічні захворювання легень, рак легень.	2
10.	Хвороби органів зубощелепної системи.	2
Модуль 2. Спеціальна патологічна анатомія		
11.	Хвороби шлунка та дванадцятипалої кишки. Апендицити.	2
12.	Хвороби печінки: гепатози, гепатити, цирози.	2
13.	Хвороби нирок: гломерулонефрити, пієлонефрити, амілоїдоз нирок, гостра та хронічна ниркова недостатність.	2
14.	Інфекційні хвороби. Морфологія інфекційного процесу. Сепсис.	2
15.	Вірусні інфекційні хвороби: загальні положення. Грип., поліомієліт, кір.	2
	Разом кількість лекційних годин з дисципліни:	30

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
	Модуль 1.		
1.	Історія розвитку патологічної морфології в Україні.	2	
2.	Патологоанатомічна служба та її значення у системі охорони здоров'я України.	2	

3.	Задачі та методи патологічної морфології.	2	
4.	Сучасні методи морфологічного дослідження.	2	
5.	Біопсії та їх значення для діагностики захворювань.	2	
6.	Патоморфоз, морфогенез, морфологія та патогенез захворювань.	2	
7.	Імунопатологічні процеси. Морфологічні прояви реакцій гіперчутливості.	2	
8.	Морфологія алергічної реакції.	2	
9.	Патоморфологічні зміни тимусу, що виникають при порушенні імуногенезу.	2	
10.	Синдром дисемінованого внутрішньосудинного згортання крові – прояв порушення мікроциркуляції. Шок.	2	
11.	Рак шлунку (етіологія, патогенез, клініко-анатомічні та гістологічні форми, передрак, характерні метастази).	2	
12.	Рак легень (етіологія, патогенез, морфологічні форми, передрак, характерні метастази).	2	
13.	Рак молочної залози (гістологічні форми, метастазування).	2	
14.	Рак шийки матки (гістологічні форми).	2	
15.	Рак печінки (гістологічні форми, метастазування).	2	
16.	Хронічна променева хвороба: причини, прояви та морфологія.	2	
	РАЗОМ (модуль 1)	32	
	Модуль 2.		
1.	Морфологічні особливості кардіогенного шоку.	2	
2.	Вроджені та набуті вади серця.	4	
3.	Атипові форми крупозної пневмонії.	2	
4.	Пневмоконіози: етіологія, патогенез, патоморфологія.	4	
5.	Патоморфологія та ускладнення панкреатиту.	2	
6.	Нирково-кам'яна хвороба: причини, патоморфологія, ускладнення.	2	
7.	Зоб Хошімото.	2	
8.	Кір: патоморфологія, ускладнення.	2	
9.	Рахіт: патоморфологія раннього та пізнього рахіту.	2	
10.	Паратиреоїдна остеодистрофія: патоморфологія.	2	
11.	Акромегалія та гігантизм: причини, патоморфологія.	2	
12.	Сепсис: особливості, класифікація, патоморфологія.	4	
13.	Гемолітична хвороба новонароджених.	2	
14.	Чума: форми, патоморфологія.	2	
15.	СНІД	4	
16.	Підготовка до підсумкового модульного контролю		
	РАЗОМ (модуль 2)	38	
	ВСЬОГО ГОДИН З ДИСЦИПЛІНИ:	70	

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Навчальна дисципліна «Патоморфологія» передбачає використання: приладів та технічних засобів для виконання лабораторних робіт – Мікроскоп SIGETA BIOGENIC LED Trino Infiniti - 2шт., мікроскоп SIGETA MB – 120 LED Mono - 10шт., цифрова камера SIGETA M3 CMOS1400 14,0MP USB 3,0 - 2шт., ноутбук (тип #1) Lenovo V15 - ADA - 1шт., Телевізор JVC LT - 50 MU780 – 2шт.

Навчальні посібники, підручники, навчальні таблиці, мультимедійні лекції, конспекти

лекцій, методичні розробки для студентів із лабораторних занять, збірники тестових завдань. Електронний банк тестових завдань, банк тестових завдань на паперових носіях.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Патоморфологія : нац. підруч. / В.Д. Марковський, В.О. Туманський, І.В. Сорокіна П20 та ін. ; за ред. В.Д. Марковського, В.О. Туманського. — К. : ВСВ «Медицина», 2020. — 936 с., кольор. вид.Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1bXQVrh5z8pcflXkJxCbJvpQch1Dnhi9v/view?pli=1>
2. Pathomorphology: Ukrainian atlas. and English languages // Vodnar Y. Ya., Vagrii M. M., Zerbino D. D. and others. – Vinnytsia: Nova Kniga, 2021. 648 p.
3. ПАТОМОРФОЛОГІЯ ТА ГІСТОЛОГІЯ: фундаментальний атлас / за ред.. Д.Д. Зербіно, М.М. Багрія, Я.Я. Боднара, В.А. Діброви- Вінниця: Нова книга. – 2020. – 805 с.
4. Pathomorphology. General pathomorphology // Vodnar Y. Ya., Vagrii M. M., Vodnar L. P. and others. – Vinnytsia: Nova Kniga, 2021. 240 p.
5. Патоморфологія. Спеціальна патоморфологія: навчальний посібник / за ред. Я. Я. Боднара, В. Д. Волошина, А. М. Романюка, В. В. Гаргіна. – Нова Книга, 2021. – 528 с.
6. Патоморфологія. Загальна патоморфологія : навчальний посібник / за ред. Я. Я. Боднара, В. Д. Волошина, А. М. Романюка, В. В. Гаргіна. – Нова Книга, 2020. – 248 с.

Допоміжна література.

1. Кумар В., Абул К. Аббас, Джон К. Астер. Основи патології за Роббінсом. / Київ ВСВ «Медицина». – 2019. – 431 с.
2. Кузенко Є.В. Патологічна анатомія в таблицях [Текст]: конспект лекцій / Є.В. Кузенко. – Електронне видання каф. Патологічної анатомії. – Суми: СумДУ, 2018. – 69 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <http://medicine.karazin.ua/resources/>
2. <https://pathology.med.sumdu.edu.ua/disciplines/pathomorphology/>
3. <http://www.pathologyresources.com/>
4. <https://www.geisingermedicallabs.com/lab/resources.shtml>
5. <https://www.pathpedia.com/>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 __ р. Завідувач кафедри _____

(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 __ р. Завідувач кафедри _____

(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 __ р. Завідувач кафедри _____

(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 __ р. Завідувач кафедри _____

(підпис) (Прізвище ініціали)